

Jonas Thorup Thomsen, *Danish Clergymen and their Book Collections. An investigation into Clerical Libraries, Book Distribution, and Knowledge Circulation in Denmark, c. 1685-1810* (Aarhus: Aarhus University, 2022). 272 s.

Jakob Evertsson, Uppsala universitet

Vad innehöll danska prästers boksamlingar under 1700-talet? Hur etablerades och cirkulerade kunskapen vid de prästerliga biblioteken? Detta är frågor som Thorup Thomsen söker besvara i sin avhandling med hjälp av att noggrant studera ett föga utforskat källmaterial, nämligen inventeringar av prästers bouppteckningar. Denna källa är välvald eftersom den kan förse oss med detaljerad kunskap om den bokliga bildningen hos prästerna vid en viss tidpunkt. Bouppteckningarna kan också ge oss en uppfattning om hur dessa kunskapsresurser varierade mellan olika präster och mellan landsbygd och stad. Den metodologiska diskussion som förs om bouppteckningarna (se kap 8.3) bidrar även till en ökad förståelse av hur denna källa kan användas i andra historiska forskningsstudier. Avhandlingen utgår teoretiskt från begreppen bokhistoria, kunskapshistoria, materialitet och «multiple temporalities». Genom att anknyta till dessa övergripande perspektiv sätts den i huvudsak empiriskt inriktade studien in i ett större tolknings-sammanhang.

Avhandlingen är indelad i fyra övergripande delar som i sin tur innehåller tolv kapitel. Den första delen ger en bakgrund till studien, relaterar till olika forskningstraditioner, ger ett metodologiskt ramverk och en historisk kontext. Den andra och tredje delen utgör själva den empiriska undersökningen där Bølling respektive Slagelse kontrakt studeras i relation till ett antal olika teman. Källmaterialet begränsar dock möjligheterna att studera exakt samma teman för vart och ett av kontrakten. I det senare kontraktet fästs exempelvis större vikt vid transnationell kunskaps-cirkulation än i det förra. Även om upplägget är logiskt givet förutsättningarna så blir det samtidigt en aning svårare för läsaren att se de båda geografiska områdena som en analytisk helhet. Vidare kan inte jämförelser mellan

<https://doi.org/10.7557/4.7175>

Copyright: © 2023 The Author(s). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

regionerna göras «rakt av» till följd av hur analysen har genomförts. I den fjärde delen diskuteras de olika resultaten, de kontextualiseras och slutsatser dras av undersökningen. En detalj som behöver påpekas är att fontstorleken i brödtexten är mycket liten vilket gör texten en aning svårsläslig för den närsynte.

Avhandlingen utgör ett i många stycken imponerande arbete och bidrar med flera centrala resultat till det större forskningsområdet. Ett viktigt sådant är förståelsen av den allmänna kunskapsprofil som kan sägas ha präglat prästers boksamlingar över tid. Ett annat resultat är att den tonvikt som lagts vid böckernas författare, språk och ursprung har möjliggjort analyser av boksamlingarnas internationella sammansättning och hur de skilde sig åt mellan olika grupper. Den noggrant genomförda empiriska undersökningen i delarna två och tre bidrar därmed till ny och detaljerad kunskap om prästernas boksamlingar och hur lärdomen cirkulerade i det tidigmoderna Danmark. Författaren har här tagit sig an ett delvis svårsläsligt material och lyckats extrahera en omfattande mängd information ur källan. Avhandlingen har också en betydligt bredare ansats än vad titeln först ger vid handen. Den handlar inte bara om det danska prästerskapet och dess boksamlingar utan även om klockares, skolmästares och kvinnors boksamlingar. En av avhandlingens främsta förtjänster är att den relaterar till dessa övriga grupper eftersom de i endast begränsad utsträckning har granskats tidigare. På s. 111 nämner exempelvis författaren att kvinnor aktivt förvärvade böcker i samband med auktioner. Denna aspekt är viktig och bidrar till senare genushistorisk forskning som visat att kvinnor var betydligt mer aktiva i lokalsamhället på 1700-talet än vad man tidigare trott.

Analysen är i allmänhet väl underbyggd och presenteras i både kvalitativ och statistisk form vilket är en metodologisk styrka i relation till ämnet som studeras. Särskilt värdefull information ges om boksamlingarnas sammansättning genom de tabellariska sammanställningar som frekvent förekommer i huvudkapiteln. Här ges läsaren en god och tydlig förståelse av boksamlingarna och deras innehåll över tid. De många välvalda bilderna illustrerar också prästens roll i samhället specifikt i relation till synen på boklig bildning. En anmärkning jag har mot avhandlingen är att empirin tenderar att bli så central att man som läsare riskerar att förlora sig i detaljerna snarare än att få syn på allmänna tendenser och de övergripande slutsatser som kunde dras av materialet. Det är fullt rimligt att källorna bereds ett stort utrymme i texten men de används i många fall för att dra slutsatser som är alltför empirinära och där läsaren förväntar sig svar på frågor som: vad betydde då detta i förlängningen? Något som bidrar till detta är skrivsättet genom vilket tidigare forskning endast till viss del används för att löpande kontextualisera källorna och tydliggöra de egna resultaten. Den kontext som separat ges i kapitel tre är värdefull för förståelsen av både period och område för studien men kunde ha

inkorporerats i huvudtexten. Även om jag å ena sidan uppskattar den källnära presentationen efterlyser jag å andra sidan ett mer diskuterande upplägg där författaren löpande återkom till kontexten och andra forskares resultat både i Danmark och i andra länder. Därigenom skulle de egna resultaten kunna framträda ännu tydligare. Visserligen görs viktiga och goda jämförelser med motsvarande forskning i Norge och Holland men dessa resultat presenteras inte förrän på s. 239.

Eftersom en längre tidsperiod undersöks vore det värdefullt om den historiska utvecklingen av prästers utbildning och bildning hade diskuterats närmare. Nu är inte professionshistoria avhandlingens tematik men innehållet i prästernas bibliotek kunde åtminstone ha satts in i en kontext av prästutbildning i Danmark och dess förändring över tid. I min egen forskning har jag exempelvis visat att det svenska högre prästerskapets teologiska utbildning och praktik gradvis förändrades under perioden 1780–1880 (Evertsson 2011). I relation till sådana utbildningsmässiga förändringar uppvisar de danska prästernas boksamlingar en form av konstans genom att äldre böcker fortsätter att användas parallellt med de nya – något som på ett intressant sätt förklaras med begreppet «multiple temporalities» (s. 183). Vad betydde det dock för den prästerliga *professionen* och prästen som försvarare av bildning på lokalnivå? Thorup Thomson kunde avslutningsvis ännu tydligare ha skrivit fram vad studien bidragit med till det större fältet i relation till den fylliga genomgången som görs av tidigare forskningsinriktningar. Han uttrycker sig nämligen väl försiktigt när han i slutsatserna på s. 252 skriver att han «hoped to have contributed to the cultural history of local clergy in early modern Denmark» och «hoped to have contributed to the history of knowledge in the long eighteenth century». Det är alldeles uppenbart att denna avhandling verkligen bidragit till dessa områden på flera olika sätt.